

SVJETSKI DAN ZDRAVLJA 2011. - Rezistencija na antibiotike u Europi još uvijek u porastu

A. Kaić-Rak

Voditelj Ureda SZO u Hrvatskoj

Procjenjuje se da svake godine u samoj Europskoj uniji više od 25 000 ljudi umre od bakterijskih infekcija otpornih na antibiotike, uglavnom dobivenih u bolnicama. U široj europskoj regiji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), koja obuhvaća 53 zemlje, puni broj nije poznat jer nema podataka, ali znakovi ukazuju na to da je situacija još gora. Liječnici i znanstvenici diljem Regije strahuju da bi nas nerazborita upotreba antibiotika, posljedica čega je pojava i širenje na antibiotike otpornih infekcija, mogla vratiti u eru prije pojave antibiotika, kada jednostavne infekcije neće reagirati na lijekove, a rutinske operacije i zahvati bi mogli postati opasni po život.

U povodu Svjetskog dana zdravlja 2011., pod sloganom "Bez akcije danas - sutra nema lijeka", Europski ured Svjetske zdravstvene organizacije ističe stvarnu i hitnu potrebu spašavanja antibiotika od gubitka njihove terapijske snage, a usmjerena je na potrebu da se smanji uljuljanost u sigurnost i uspjeh te skrene pozornost na neznanje i neodgovornost. Ona poziva sve ključne sudionike, uključujući tvorce zakonodavstva i one koji planiraju, javnost i pacijente, liječnike i propisivače, veterinare, poljoprivrednike, farmaceute i farmaceutsku industriju, da koriste antibiotike ispravno i odgovorno, na najbolji mogući način u borbi protiv otpornosti na antibiotike.

"Moramo upozoriti da smo dosegli kritičnu točku u vremenu u kojem je rezistencija na antibiotike dostigla razine bez presedana, a novi antibiotici neće stići dovoljno brzo", kaže Zsuzsanna Jakab, Regionalna direktorica SZO-e za Europu. "Antibiotici su dragocjeno otkriće, ali smo ih dosada uzimali zdravo za gotovo, koristeći ih previše i nepravilno: Tu su sada supermikrobi koji ne reagiraju ni na koji lijek. S obzirom na porast putovanja i trgovine u Europi i širom svijeta, ljudi bi trebali biti svjesni da dok se sve zemlje ne uhvate u koštac s ovim problemom, niti jedna zemlja ne može biti sigurna".

Odgovor Europskog ureda SZO

Pojava antimikrobne rezistencije je kompleksan problem uzrokovan mnogim međusobno povezanim faktorima, i traži uključenost više sektora u borbu. Antibiotici su jedno od najvažnijih antimikrobnih lijekova i Europski ured SZO radi sa svojim zemljama-članicama na praćenju otpornosti na antibiotike, praćenju racionalnog korištenja antibiotika, prevencije i suzbijanja infekcija, te istraživanja i inovacija. Ona planira povećati svoje djelovanje u tom pravcu i razviti strateški akcijski plan kojeg će predstaviti svim ministrima zdravstva u Regiji, na godišnjem sastanku svog upravnog tijela u rujnu 2011. Europski ured SZO vrlo usko surađuje s institucijama Europske unije kao što su Europska komisija, Europski centar za prevenciju i suzbijanje bolesti i Europska agencija za sigurnost hrane, kao i sa zavodima za javno zdravstvo, kao što je Nacionalni institut za javno zdravstvo i okoliš (RIVM) u Nizozemskoj, te nevladinim organizacijama kao što je "ReAct" u Švedskoj.

Nekoliko europskih zemalja pokazalo je što se može učiniti u borbi protiv rezistencije na antibiotike, ali u mnogim zemljama ne postoje nacionalni propisi o korištenju antibiotika, zdravim se životinjama daju antibiotici za poticanje rasta ili sprečavanje bolesti, a komercijalne tvrtke bave se neodgovornim promicanjem njihova korištenja. U previše zemalja antibiotici se mogu kupiti u slobodnoj prodaji od strane široke javnosti, uključujući poljoprivrednike, bez recepata, i koriste se proizvoljno. Nadalje, liječnici ih često propisuju olako ili neprikladno, a ljudi ih koriste za liječenje virusnih infekcija kao što su gripa i prehlada, za koje mnogi (pogrešno) vjeruju da se mogu liječiti antibioticima.

Jedna neformalna anketa u 21 zemlji istočnog dijela Europske regije pokazuje da je u njih 14 kupovina antibiotika bez recepta uobičajena praksa. Samo 7 od 21 zemlje imaju nacionalni plan djelovanja vezan za rezistenciju na antibiotike, a u 7 od 21 zemlje utemeljen je nacionalni koordinacijski odbor. Manje od polovice ispitanih zemalja ima nacionalne smjernice o higijeni ruku u zdravstvenim ustanovama, a samo trećina ima nacionalni sustav praćenja i baze podataka o rezistenciji na antibiotike.

Kampanje za podizanje svijesti o ovom problemu uspješno su skrenule pozornost na preveliko

korištenje antibiotika pa je u nekoliko zemalja zabilježen stalan pad u korištenju antibiotika, što rezultira smanjenjem rezistencije. Striktni programi prevencije i suzbijanja infekcija u zdravstvenim ustanovama, počevši od jednostavne higijene ruku, znatno smanjuju pojavu, na primjer, meticilin-rezistentnog *Staphylococcus aureus* (MRSA), bolničke bakterije od koje se toliko strahuje.

Rezistencija se širi od prehrambenog lanca i okoliša

Bakterije otporne na antibiotike i geni rezistencije mogu prijeći na ljude putem rukovanja hranom za životinje. To proizlazi iz pretjeranog korištenja i zloupotrebe antibiotika za prevenciju bolesti ili za poticanje rasta u životinjskoj hrani. U nekim zemljama korištenje antibiotika kod životinja izgleda da premašuje upotrebu u humanoj medicini. Neki antibiotici kao što su ciprofloksacin od vitalnog su značaja za liječenje ljudi, ali ih naširoko koriste veterinari na životinjama u proizvodnji hrane, povećavajući tako rezistenciju na lijekove koja se može proširiti i na ljude. Iako su antibiotici za poticanje rasta u zemljama Europske unije zabranjeni od 2006., to nije slučaj u svim zemljama u Europskoj regiji SZO. Pojava rezistentnih infekcija uzrokovanih bakterijama vrsta *Salmonella* i *Campylobacter*, bakterija koje se prenose hranom, može biti izravno povezano s korištenjem antibiotika u životinjskoj hrani.

Novi antibiotici

Potreba za novim antibioticima raste kako se rezistencija širi u europskim zemljama, čineći infekcije poput onih u krvotoku vrlo teško lječivima, čak i uz najnovije antibiotike kao što su karbapenemi. Na primjer, New Delhijski metalo- β -laktamaza-1 (ndM-1) gen sadrži enzim koji karbapeneme može učiniti nedjelotvornim. Manje od pregršti antibiotika trenutno je raspoloživo za borbu protiv bakterija rezistentnih na antibiotike, a širom svijeta scenarij širenja ozbiljne rezistencije gena predstavlja noćnu moru. Nadalje, tuberkuloza višestruko otporna na lijekove koja je veliki teret u istočnom dijelu Regije i dalje se širi, prijeteći životu mnogih.

Događanja u povodu Svjetskog dana zdravlja 2011.

Dana 7. travnja 2011. Europski ured SZO pokrenut će novu regionalnu strategiju za obuzdavanje rezistencije na antibiotike, a u povodu Svjetskog dana zdravlja u cijeloj Europskoj regiji održat će se prigodna događanja, uključujući stručne skupove i informiranje putem medija: u Moskvi za rusko govorno područje, u Londonu da bi se istaknuo problem pojave novih mehanizama rezistencije na antibiotike, u Strasbourgu da se skrene pozornost na nedostatak antibiotskih lijekova, u Kijevu da se usredotoči na rješavanje problema višestruko otporne tuberkuloze, u Kopenhagenu za promicanje racionalne uporabe antibiotika i prevencije infekcija, te u Rimu gdje će biti predstavljena nova publikacija Rješavanje rezistencije na antibiotike iz perspektive sigurnosti hrane u Europi.

Više na temu možete pronaći na:

<http://www.euro.who.int/whd2011>.

Prof. Dr. Sc. A. Kaić-Rak
Voditelj Ureda SZO u Hrvatskoj